

D Tipi Kişilik Ölçeğinin Türk Toplumunda Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması

The Validity and Reliability of Type D Personality Scale in Turkish Population

Emine Öncü¹, Sümbüle Köksoy Vayisoğlu¹

¹Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD

Öz

Amaç: D tipi kişilik sağlığı etkileyen risk faktörlerindedir. Çalışmanın amacı hemodiyaliz hastalarında geçerlilik ve güvenirliliği belirlenen D Tipi Kişilik Ölçeği'nin (D₁₄) sağlıklı kabul edilen Türk toplumunda geçerlilik ve güvenirliliğinin belirlenmesidir.

Materyal ve Metot: Araştırma amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş sağlıklı olduğu kabul edilen 350 bireyle 18.01.2018- 10.04.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri D₁₄ Ölçeği, Depresyon Envanteri, Sürekli Kaygı Ölçeği, Düşmanca Tutum (Hostilite) Ölçeği ile elde edilmiştir. İlk uygulamadan dört hafta sonra 145 bireye D₁₄ Ölçeği tekrarlanmıştır.

Bulgular: Açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre 14 maddeden oluşan ölçek orjinal forma benzer şekilde 'negatif duygulanım' ve 'sosyal içe dönüklük' olarak iki faktörlü bir yapı sergilemiştir. Ölçek toplam varyansın %50'sini açıklamaktadır. Ölçeğin faktör yükleri 0,76 ile 0,41, düzeltilmiş madde toplam korelasyonları ise 'negatif duygulanım' için 0,44- 0,70; 'sosyal içe dönüklük' için 0,15 ile 0,65 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin Cronbach alfa güvenirlilikleri negatif duygulanım için 0,85, sosyal içe dönüklük için 0,76'dır. Ölçek 4 haftalık zamana karşı stabildir (rho=0,75/ 0,77). Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, faktör yapısının veriyle uyumlu olduğunu ortaya koymuştur ($\chi^2/sd=3,00$, RMSEA=0,076, CFI=0,96, NFI=0,94, NNFI=0,95, GFI=0,92, AGFI=0,88). D tipi kişilik prevalansı %31,7'dir. D tipi kişiliğe sahip bireylerin depresyon, düşmanca tutum ve kaygı puanları, D tipi olmayanlara göre daha yüksektir ($p \leq 0,001$).

Sonuç: Türk toplumunda sağlıklı görünen bireylerde D₁₄ Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak madde 3'ün ifadesinin değiştirilmesi ölçeğin iç tutarlılığını arttırabilir. Toplumda D tipi kişilik yapısının yaygınlığının belirlenmesi ve fiziksel, ruhsal sağlığa etkilerini değerlendirmeye dönük çalışmaların yapılması önerilir.

Anahtar kelimeler: D tipi kişilik, geçerlilik, güvenirlilik, depresyon, kaygı, düşmanca tutum

Abstract

Objectives: Type D personality is a risk factor affecting health. The aim of the study to determine the validity and reliability of the D Type Personality Scale (D₁₄) in healthy Turkish population which validated and reliable in hemodialysis patients,

Materials and Methods: D₁₄ Scale, Depression Inventory, Trait Anxiety Inventory and Hostility Scale were administered to 350 subjects who were considered to be healthy between 18.01.2018 and 10.04.2018. After four weeks, the D₁₄ Scale had been repeated by the 145 individuals.

Results: The prevalence of type D personality was 31.7%. The scale consisting of 14 items showed a two-factor structure as "negative affect" and "social inhibition" similar to the original form. The scale described 50% of the total variance. The factor loadings of the scale were 0.76 to 0.41, the corrected total item correlations were 0.44 to 0.70 for 'negative affect' and 'social inhibition' ranges from 0.15 to 0.65. Cronbach alpha reliability was 0.85 for negative affect and 0.76 for social inclusion. It was stable over a 4 week period (rho=0.75 / 0.77). The structure validity of the scale were confirmed ($\chi^2/sd=3,00$, RMSEA=0.076, CFI=0.96, NFI=0.94, NNFI=0.95, GFI=0.92, AGFI=0.88). Depression, hostile attitudes and anxiety scores of individuals with type D personality were higher than those without type D personality ($p \leq 0.001$).

Conclusion: The D₁₄ Scale was a reliable and valid scale for the healthy individuals in Turkish society. Modification of item 3 may increase the scale's internal consistency. It is suggested that studies should be carried out to determine the prevalence of type D personality in society and to evaluate the effects on physical and mental health.

Key words: D type personality, validity, reliability, depression, anxiety, hostile

Yazışma Adresi / Correspondence:

Dr. Emine Öncü

Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD, 33180, Yenişehir/ Mersin

e-posta: eoncu@gmail.com

Geliş Tarihi: 17.07.2018

Kabul Tarihi: 24.11.2018

Giriş

Kişilik, sağlık ve hastalık sürecini etkileyen davranışları ve alışkanlıkları belirlemede önemli role sahiptir. 'Distresli kişilik' olarak da bilinen D tipi kişiliğe sahip bireylerde, negatif duygulanım ve sosyal içe dönüklük birlikte görülürken, negatif duygulanıma sahip bireylerin genellikle depresif duygu durumu içinde daha fazla düşmanca duygular hissettikleri, kaygı ve gerginlik deneyimledikleri, daha fazla fiziksel semptom sergiledikleri, kendilerini daha az iyi hissettikleri; sosyal olarak içe dönük olanların ise kendilerini gergin, güvensiz ve daha fazla baskılanmış hissettikleri ifade edilmektedir.¹⁻³ Gerçekte D tipi kişiliğin psikopatolojiden ziyade normal davranışlardaki rolü anlaşılmaya çalışılsa da¹ çalışmaların büyük kısmının kardiovasküler hastalıklarda kişiliğin hastalık üzerine etkileri ile ilgili olduğu görülmektedir.⁴⁻⁶ Bunun yanında D tipi kişiliğin gerilim tipi baş ağrısı,⁷ alkolizm,⁸ böbrek yetmezliği,⁹ astım¹⁰ gibi hastalıklarda mortalite ve yaşam kalitesini etkileyen faktörlerden olduğu, biyomedikal risk göstergelerinden bağımsız olarak hastalık sonuçlarını etkilediği gösterilmiştir.¹⁻¹¹ D tip kişilikte oluşan risklerin daha hareketsiz yaşam, sigara içmek gibi davranışsal risk faktörlerinden ziyade stresle ilişkili kortizol seviyesi ve proinflatuar sitokinlerde artışla ilgili olabileceği belirtilmektedir.⁶ Ukrayna,⁴ Hollanda,¹¹ Almanya,¹² İsveç,¹³ İngiltere¹⁴ gibi çeşitli ülkelerde sağlıklı olduğu kabul edilen genel popülasyonda D tip kişilik yaygınlığının %10 ile %40 arasında değiştiği ve D tipi kişilik ile gelir düzeyi düşüklüğü, düşük eğitim, ruhsal semptomlar, psikososyal sorunlar ve artmış sağlık hizmetleri kullanımının ilişkili olduğu belirtilmiştir.¹⁵

D tipi kişiliği belirlemeye dönük ölçekler geliştirilmiştir. Denollet tarafından geliştirilen ve bir grup kalp hastasında geçerlilik ve güvenirlilik çalışması yapılan D Tipi Kişilik Ölçeği'nin test-tekrar test geçerliliği iyi ve iç tutarlılığı yüksektir. Cronbach alfa değerleri olumsuz duygulanım için 0,88, sosyal içedönüklük için 0,86 olarak bulunmuştur.¹ Ülkemizde ise güvenirlilik ve geçerlilik çalışması Alçelik ve ark. (2012) tarafından yapılan ölçeğin hemodiyaliz hastalığı olan bireylerde kullanılabileceği, diğer klinik ve klinik dışı örnekleme genellenemeyeceği ifade edilmiştir.⁹ Ölçeğin Türk toplumunda sağlıklı olduğu kabul edilen bireylerde kullanımının psikometrik uygunluğuna yönelik bilgi bulunmamaktadır.

Materyal ve Metot

Metodolojik tipte yapılan bu çalışma ile, sağlıklı olduğu kabul edilen nüfusta D Tipi Kişilik Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenirliliğinin sınanması amaçlanmıştır. Araştırma, 18.01.2018- 10.04.2018 tarihleri arasında Mersin merkezde yürütülmüştür. Çalışma için Mersin Üniversitesi Klinik Bilimler Etik Kurulu'ndan (18.12.2017- 2017/347) ve Mersin Üniversitesi İçel Sağlık Yüksekokulu'ndan kurum izni alınmış, gönüllü öğrenciler ve halktan katılımcılar çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada 14 maddelik ölçek dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemi ile halktan 100, üniversiteden 250 olmak üzere 350 katılımcıya ulaşılmıştır. Halktan katılımcılar nüfusa orantılı tabakalama yapılarak dört merkez ilçeden (Akdeniz, Toroslar, Yenişehir, Mezitli) alınmış; veriler işyerlerine, kurslara, evlere gidilerek toplanmıştır. Tüm katılımcıların yaş ortalaması $29,30 \pm 11,22$ (min 19-maks 71) yıl, 197'si (%56,29) kadındır. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonrası 14 maddelik ölçek yapısının doğrulanması için halktan 72, üniversiteden 73 öğrenci olmak üzere 145 bireyden tekrar veri toplanmış ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. II. örneklem grubunun yaş ortalaması $30,21 \pm 1,17$ (min 19- maks 71) yıl, %57,24'ü (83) kadın, %50'si üniversite öğrencisidir.

Ölçme araçları

D Tipi Kişilik Ölçeği (D₁₄) Formu

Denollet¹ tarafından 2005 yılında geliştirilmiş olan ölçeğin Türk hemodiyaliz hastalarında geçerlilik ve güvenirliliği Alçelik ve ark. (2012) tarafından yapılmıştır.⁹ Bireylerin öznel değerlendirmesine dayalı, her biri 7 maddeden oluşan beşli likert tipte 14 maddelik ölçek, negatif duygulanım (2,4,5,7,9,12,13) ve sosyal içe dönüklüğü (1,3,6,8,10,11,14) ölçen maddeler içermekte, 1 ve 3. maddeler ters kodlanmaktadır. Her ifade 'yanlış, kısmen yanlış, kararsızım, kısmen doğru, doğru' şeklinde 0- 4 puan olarak puanlanmaktadır. Alt ölçekler 0- 28 arasında değer alabilmektedir. Alt ölçeklerin kesim noktası ≥ 10 dur. Türkçe geçerlilik ve güvenirlilik çalışmasına göre ölçeğin Cronbach alfa katsayısı olumsuz duygulanım için $\alpha=0,82$, sosyal içe dönüklük için $\alpha=0,81$; test-tekrar test sonuçları $r=0,84/0,78$ 'dir.⁹

Beck Depresyon Ölçeği Formu

Depresyon ölçeği ile D₁₄ ölçeğindeki maddelerin benzer yapıyı ölçüp ölçmediklerini incelenmiştir. Depresyonda görülen bedensel, duygusal, bilişsel belirtileri ölçmek üzere Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenirlilik çalışması Hisli (1988) tarafından yapılmıştır. 21 maddelik ölçekte her ifadenin puanı 0- 3 arasında değişmekte olup ölçeğin toplam puanı 0- 63 arasında değer alabilmektedir.¹⁶ Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,83 olarak bulunmuştur.

Sürekli Kaygı Ölçeği Formu

D Tipi Kişilik Ölçeği'nin yapı geçerliliğini değerlendirmede kullanılan Sürekli Kaygı Ölçeği Speilberger ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, Öner ve LeCompte (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Kendini değerlendirme türü olan ölçek yirmi maddeden oluşan, 1- 4 arası derecelenen bir ölçektir. Puanlamada doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlıklı puandan, ters ifadelerin (1,6,7,10,13, 6 ve 19. madde) toplam ağırlıklı puanı çıkarılır. Bu sayıya değişmeyen 35 değeri eklenir. Ölçekten elde edilen puanlar 20 ile 80 arasında değişmektedir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan düşük kaygı seviyesini ifade eder. Ölçeğin normal ve hasta örneklemlerle yapılan çalışmalarda güvenirlilik katsayıları 0,83 ile 0,87'dir.¹⁷ Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,88 olarak bulunmuştur.

Kısa Semptom Envanteri- Düşmanca Tutum (Hostilite) Alt Ölçeği

Derogotis tarafından geliştirilmiş likert tipi kendini değerlendirme türü bir envanter olan Kısa Semptom Envanteri'nin Türkçe geçerlilik güvenirliliği Şahin ve

Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Envanterin “Düşmanca Tutum (Hostilite)” alt ölçeğinde yer alan yedi maddenin her biri 0- 4 puan arasında değer almaktadır. Ölçekten elde edilen puanın yükselmesi psikolojik belirti düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.¹⁸ Düşmanca tutum ölçeği D14’ün yapı geçerliliğini değerlendirmek üzere kullanılmıştır. Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,75 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel analiz

Ölçek formun uygulanmasından elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Yapılan veri analizi sonucunda, kayıp verilerin rassal yapıda olduğu saptanmıştır (Little's MCAR test: Chi-Square=35,276, df=30, Sig.=0,233). Kayıp veriler, tam veri setine benzer en yakın sonuçların alınmasını sağlamak amacıyla ‘beklenti maksimizasyonu (EM) ile tamamlanmıştır.¹⁹ Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir. Kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında 2x2 Ki-kare testi, sürekli verilerin karşılaştırılmasında veriler normal dağılıma uymadığından Mann Whitney U, Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak ve orijinal ölçek faktör yapısına uygunluğunu tespit etmek için temel bileşenler analizi ile AFA gerçekleştirilmiştir. Faktör yapı özelliklerinin değerlendirilmesinde dik döndürme yöntemlerinden varimax döndürme seçilmiştir. Ölçekteki faktör sayısına karar verilirken açıklanan toplam varyans tablosu ve yamaç grafiğinden yararlanılmıştır. Ölçüt- bağıntılı geçerlilikte D Tip Ölçek ile Depresyon, Sürekli Kaygı, Düşmanca Tutum ölçek puanları arasındaki uyum korelasyon katsayıları incelenmiştir. Ölçeğin ayırdedicilik geçerliliği ayırma analizi ile sınanmıştır. Ayırma analizini yapabilmek için gerekli koşullardan olan çok değişkenli normallik değerlendirmesi “Saçılma Diyagramı Matrisi” kullanılarak, varyans- kovaryans matrislerinin homojenliği Box M testi ile incelenmiştir. Çok değişkenli normal dağılım incelemesine geçilmeden önce her bir değişkenin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmede çarpıklık ve basıklık katsayısı kullanılmıştır. Oluşturulan modelin geçerliliğini değerlendirmek üzere yapılan doğrulayıcı faktör analizinde (DFA) χ^2/sd , yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA), normlandırılmış uyum indeksi (NFI), normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (AGFI) değerlendirilmiştir.²⁰

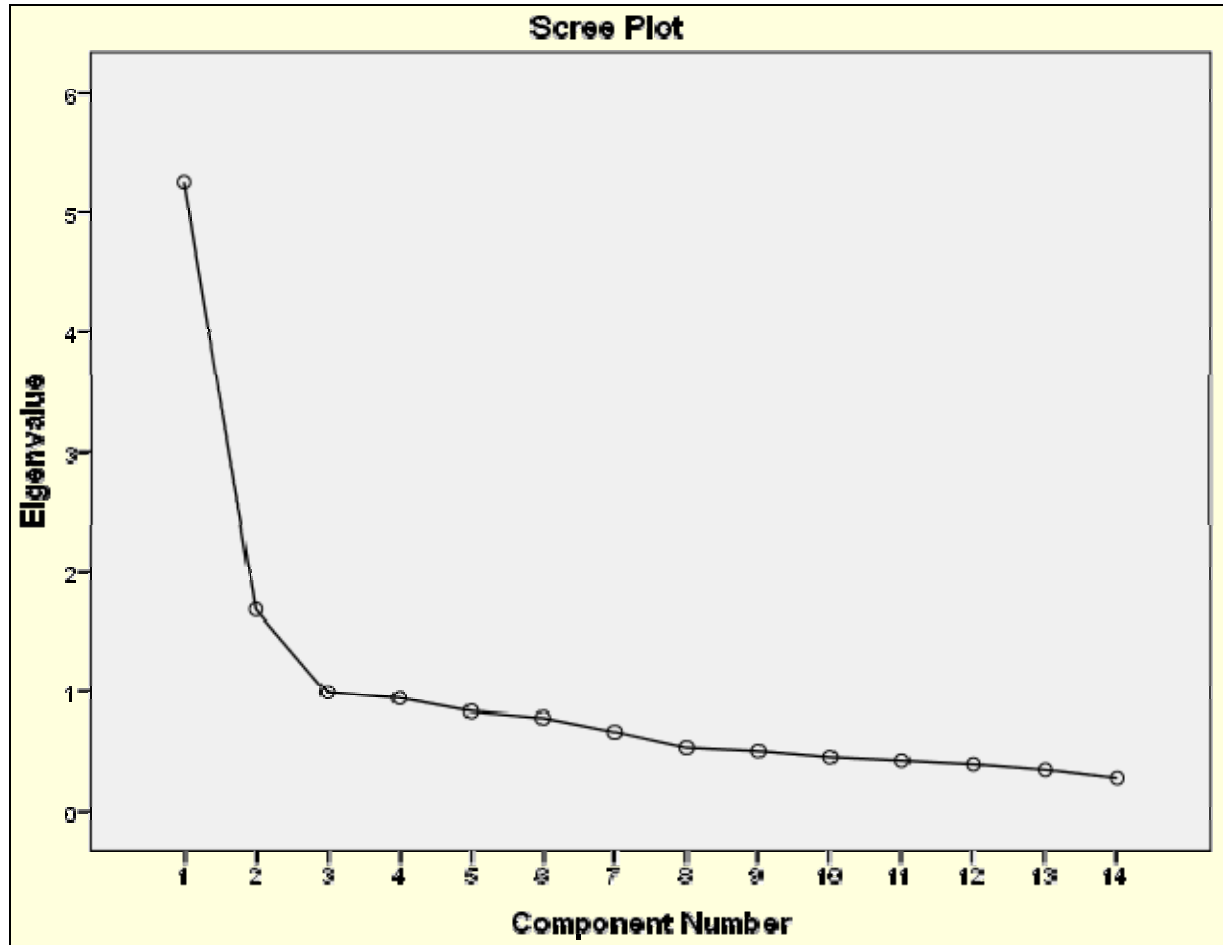
Ölçeğin güvenirliliğini değerlendirmede Cronbach alpha değerleri, düzeltilmiş madde- toplam puan korelasyon katsayıları incelenmiş ve zamana karşı değişmezliğini değerlendirmede korelasyon katsayısı ve Wilcoxon Signed Rank Test kullanılmıştır. $p \leq 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Çalışma analizlerinin yapılmasında SPSS (version 21, New York, USA) ve Lisrel 8.80 (15 day trial)’den yararlanılmıştır.

Bulgular

Yapılan çalışmada D14 ölçeği’nin geçerliliği, ‘yapı geçerliliği’, ‘ölçüt- bağıntılı geçerlilik’ ve ‘ayırt edici geçerlilik’ olarak incelenmiştir. Ölçeğin kapsam ve dil geçerliliği Alçelik ve ark. (2012)⁹ yapıldığı için tekrar yapılmamıştır. D14 ölçeği’nin yapı geçerliliğini değerlendirmek için yapılan AFA’nın ilk varsayımı yeterli örnekleme ulaşma ile ilgilidir. Faktör analizinde her değişken için 5- 20 gözlem yapılması gerektiği belirtilirken, madde sayısından bağımsız en az 300 örneklem ile çalışılması

önerilmektedir.²¹ Örneklemin büyüklük açısından faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek için yapılan Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) testi sonucunun 0,89 olduğu ve veri yapısının faktör analizi yapabilmek için yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Bartlett'in Küresellik Testi ile korelasyon matrisinin birim matrisinden farklı olup olmadığı incelenmiş, korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür ($\chi^2=1763,260$, $p<0,001$).²¹ Toplam 14 maddelik ölçekte her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı açıklama oranları (communalities) değerlendirildiğinde, açıklanan ortak varyansın 0,22 ile 0,66 arasında değiştiği görülmüştür. Maddelerin faktörlerce açıklanan ortak varyansın 0,10'dan küçük olması halinde maddenin ileri analizlerde sorun yaratabileceği ifade edilmesine karşın ölçek maddelerinde bu açıdan sorunlu madde olmadığı gözlenmiştir ($>0,10$).²¹

Faktör yüklerinin dağılımını daha iyi ortaya koymak üzere, yapılan varimax döndürme sonrası özdeğerleri 1'den büyük iki faktör olduğu görülmüştür (Şekil 1). Bu iki faktör toplam varyansın %49,59'unu açıklamaktadır. Ölçek maddeleri orijinal forma benzer şekilde "negatif duygulanım" ve "sosyal içe dönüklük" olarak adlandırılmıştır. Negatif duygulanım alt boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri 0,57 ile 0,76 arasında değişmekte ve toplam varyansın %38'ini açıklamaktadır. Sosyal içe dönüklük alt boyutunda bulunan maddelerin faktör yükleri 0,41-0,75 arasında değişmekte ve toplam varyansın %12'sini açıklamaktadır (Tablo 1).

Şekil 1. Yamaç Grafiği

Tablo 1. D₁₄ Ölçeği'nin Türk toplumunda yapı geçerliliği ve iç tutarlılığı

D ₁₄ ölçek maddeleri		Faktör I	Faktör II	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu
Negatif duygulanım				
2	Sıklıkla önemsiz şeyler için telaşlanırım	0,69		0,54
4	Sıklıkla kendimi mutsuz hissedirim	0,76		0,69
5	Sıklıkla çabuk kızarım	0,57		0,44
7	Olaylara karamsar bakarım	0,65		0,61
9	Genelde ruh halim kötüdür	0,73		0,70
12	Genellikle kendimi bir şeyler için endişelenir/üzülür bulurum	0,74		0,63
13	Genelde çökkün bir ruh halim vardır	0,71		0,65
Özdeğer=5,27				MMTK [§] =0,45
Açıklanan varyans %37,61				
İç tutarlılık (Cronbach α)= 0,85				
Sosyal içe dönüklük				
1	İnsanlarla görüştüğümde çok kolay iletişime geçebilirim*		0,73	0,53
3	Yabancılarla sıklıkla konuşurum*		0,41	0,15
6	Sosyal ilişkilerimde genelde çekingenimdir		0,75	0,65
8	Konuşmayı başlatmakta zorlanırım		0,73	0,60
10	İçine kapanık bir insanım		0,62	0,56
11	İnsanları kendimden uzak tutmayı tercih ederim		0,55	0,49
14	Sosyal ortamlarda üzerinde konuşulacak doğru konuları bulamam		0,50	0,41
Özdeğer=1,68				MMTK [§] =0,21
Açıklanan varyans=%11,98				
İç tutarlılık (Cronbach α)=0,76				

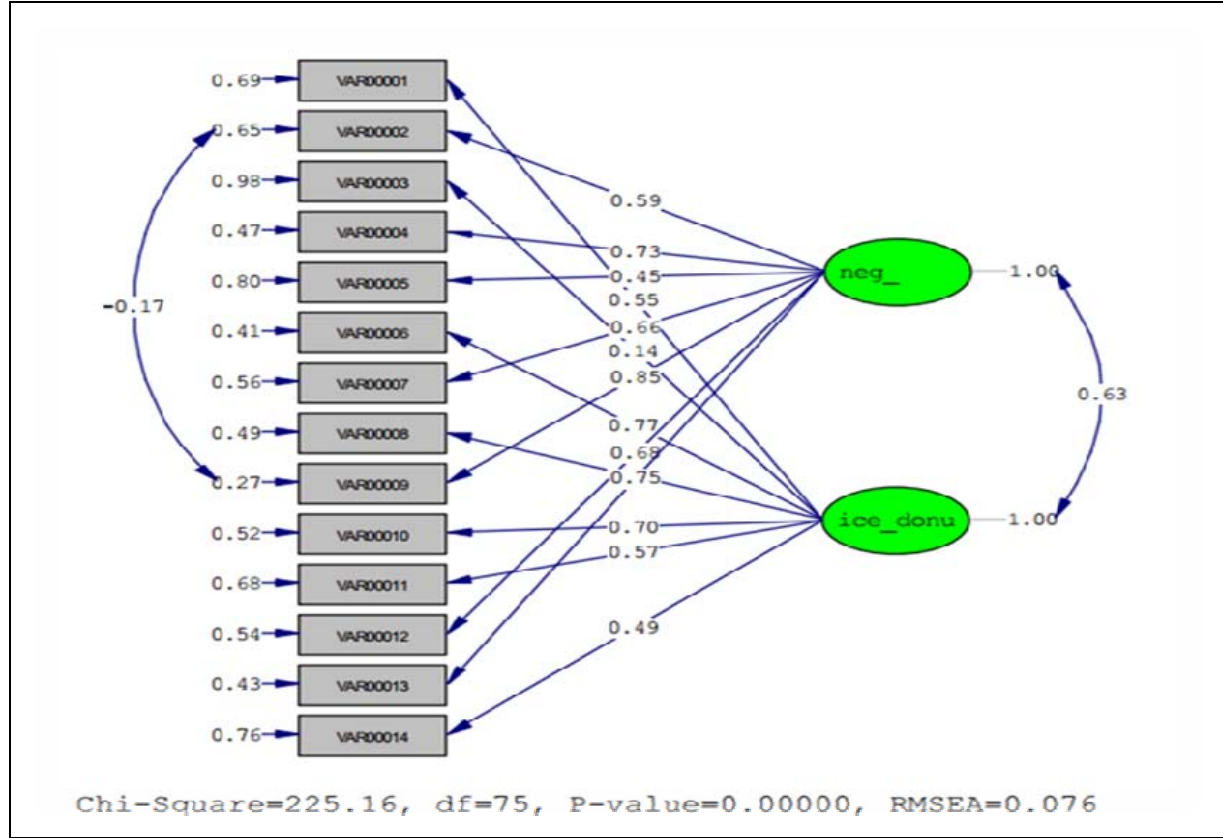
*Ters kodlama

§Mean MTK: Ortalama madde- toplam korelasyonu

Ölçekte D tipi kişiliğe ilişkin gözlenen yapının verilere ne derece uyum gösterdiğini belirlemek için ayrı bir örneklem grubundan toplanan verilerle DFA yapılmış ve elde edilen model Şekil 2'de gösterilmiştir. DFA sonuçlarına göre $\chi^2/sd=3,00$, RMSEA=0,076, NFI=0,94, NNFI=0,95, CFI=0,96 ve AGFI=0,88'dir.

Ölçüt-bağıntılı geçerlilikte tip D ölçek puanı ile depresyon, sürekli kaygı, düşmanca tutum puanları arasındaki ilişki incelendiğinde D₁₄- negatif duygulanım alt boyutu ile D₁₄- sosyal içe dönüklük ($p<0,001$), depresyon ($p<0,001$), düşmanca tutum ($p<0,001$) kaygı ($p<0,001$) ölçek puanları arasında ve D₁₄- sosyal içe dönüklük alt boyutu ile depresyon ($p<0,001$), düşmanca tutum ($p<0,001$) ölçek puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, sürekli kaygı puanı ile ilişki olmadığı belirlenmiştir

($p=0,075$). D₁₄ Ölçek alt boyutları ile ölçek puanları arasındaki anlamlı ilişki, ölçeğin ölçüt geçerliliğine sahip olduğunu doğrulamaktadır (Tablo 2). D tipi kişiliğe sahip olan ve olmayan kişilerin depresyon ($p<0,001$), sürekli kaygı ($p=0,001$) ve düşmanca tutum ($p<0,001$) puan ortancaları farklılaşmaktadır (Grafik 1).

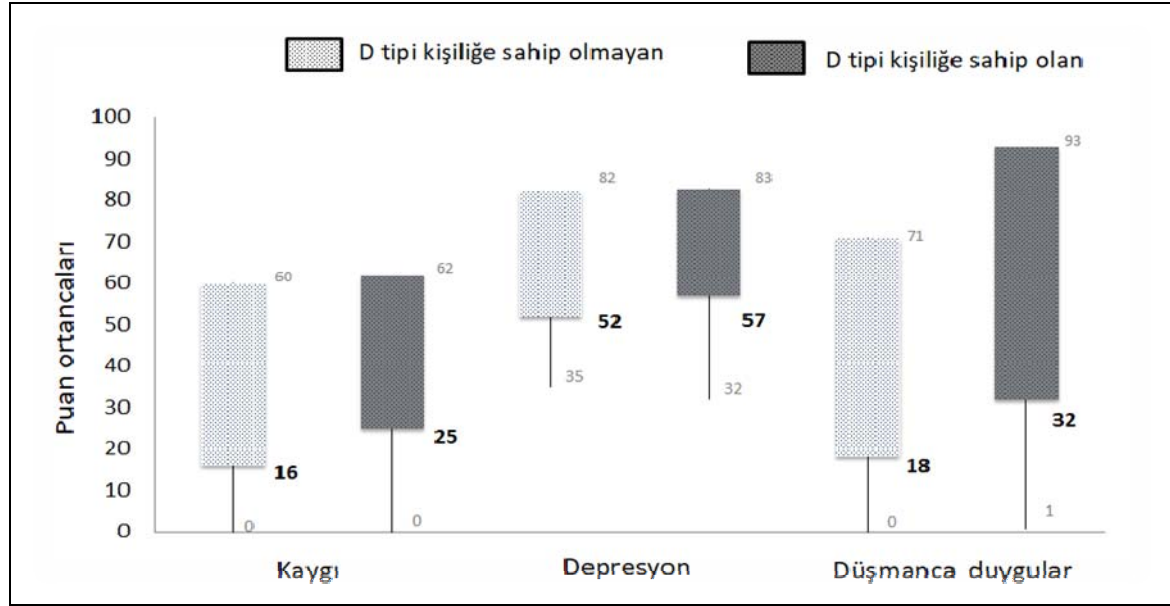
Şekil 2. D tipi kişilik ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Tablo 2. Korelasyon matrisi ve ölçeklere ait faktör analizi

	Sosyal içe dönüklük	Negatif duygulanım	Düşmanca tutum	Depresyon	Kaygı	Faktör analizi **
Sosyal içe dönüklük	-					0,407
Negatif duygulanım	0,504*					0,690
Düşmanca tutum	0,276*	0,503*				0,573
Depresyon	0,331*	0,490*	0,501*			0,569
Kaygı	0,100	0,281*	0,267*	0,205*	-	0,205
Özdeğer 2,445						
Açıklanan varyans %48,89						

* $p<0,001$

**Ölçekler birer faktör olarak değerlendirilmiştir.

Grafik 1. D tip ve D tip olmayan bireylerde sürekli kaygı, depresyon ve düşmanca tutum ölçeği puan dağılımı

*Ortanca ile minimum ve maksimum değerler gösterilmiştir.

**Ölçek puanlaması 100'lük sisteme dönüştürülmüştür.

D₁₄- sosyal içe dönüklük ve negatif duygulanım sınıflamasının doğruluğu ayırma analizi ile sınanmıştır. Ayırma analizini yapabilmek için gerekli varsayımlardan olan çok değişkenli normallik değerlendirmesi sonuçlarına göre, "Saçılma Diyagramı Matrisi" incelemesi sonucu dağılımın normalliği kabul edilmiştir.²² Ölçek puanlarının her birinin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmede çarpıklık ve basıklık katsayıları (sırasıyla düşmanca duygular 0,872, 0,861; depresyon 0,870, 0,729; kaygı 0,381, 0,183; sosyal içe dönüklük 0,449, -0,366; negatif duygulanım 0,353, -0,692) +1 ile -1 arasında kalan değerler aldığı için dağılımın normalliği kabul edilmiştir.²¹ Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliğini değerlendirmede incelenen Box M testi sonucu, varyans-kovaryans matrisi heterojen bulunmuştur (negatif duygulanım Box's M= 49,592, F= 4,898, p<0,001; sosyal içe dönüklük Box's M= 31,932, F= 3,153, p<0,001). Alpar, gruplardaki gözlem sayıları fazla iken, varyans kovaryans matrisindeki küçük farklılıkların Box M testi sonucunda anlamlı bulunabileceğini belirtmiştir. Bu durumda log determinantlar benzerlik gösteriyorsa Box M testi sonuçlarının önemsenmeyebileceğini ifade etmiştir.²³ Negatif duygulanıma ait log determinant 12,120 ve 13,737; sosyal içe dönüklük için 12,588 ve 13,947 olması nedeniyle bu varsayımın ihmal edilebileceği düşünülmüştür. Homojenlikten manidar sapma olduğunda, temel amaç sınıflandırma ise, örneklem büyük ve değişkenler normalliği sağlıyorsa analizde ayrı kovaryans matrisleri kullanılabilirliği belirtildiğinden, analiz bu şekilde gerçekleştirilmiştir.²⁴ Ayırma analizi sonuçlarına göre, negatif duygulanımı öngörmede iki grup söz konusu olduğundan, doğrusal ayırma fonksiyonunun bir tane olduğu ve elde edilen bu ayırma fonksiyonun değişkenliğin %100'ünü açıkladığı görülmüştür (Wilk's Lambda=0,679, özdeğer=0,474, kanonik r=0,567, $\chi^2=134,178$, p<0,001). Negatif tutuma sahip bireylerle olmayanları ayırmada en fazla ilişkili ölçeğin Düşmanca Tutum Ölçeği ve sonrasında Depresyon, 'D₁₄- sosyal içe dönüklük alt boyutu' ve Sürekli Kaygı Ölçeği olduğu saptanmıştır. Ayırma analizi katılımcıların

negatif tutum için %75,1'inin şanstan bağımsız olarak doğru sınıflandırıldığını göstermiştir. Analiz sonucu, sosyal içe dönüklüğü ayırt etmede tek bir tanımlayıcı fonksiyon öngörmüştür (Wilk's Lambda=0,802, Özdeğer=0,247, Kanonik $r=0,445$, $\chi^2=76,458$, $p<0,001$). Önerilen model bağımlı değişkenlerdeki varyansın %100'ünü açıklamaktadır. Sosyal olarak içe dönük olan bireylerle olmayanları ayırmada en fazla ilişkili ölçeğin 'D14- negatif duygulanım alt boyutu' ve sırasıyla Depresyon ve Düşmanca Tutum Ölçeği olduğu saptanmıştır. Sosyal olarak içe dönük olan 156 kişiden 93'ü (%59,6), sosyal olarak içe dönük olmayan 194 kişiden 152'si (%78,4) model tarafından doğru tahmin edilmiştir. Modelin doğru sınıflandırma gücü % 70,0 olarak bulunmuştur (Tablo 2).^{4,23,25}

Ölçeğin geçerliğine kanıt sağlamak üzere, ölçek puanlarının yaşa, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. D tip kişilik ölçeği puan ortancası negatif duygulanımda 10 (4-15), sosyal içe dönüklükte 8'dir (5-13). Çalışma grubunda D tip kişilik yaygınlığı %31,7 (111/ 350), kadınlarda %30,5 (60/ 197), erkeklerde %33,3 (51/ 153) olup, D tip kişiliğe sahip olma cinsiyete göre farklılaşmamaktadır ($p=0,643$). D tipi kişiliğe sahip kişilerin yaş ortancası (%25-%75) 24 (21- 38) yıl, D tipi kişiliğe sahip olmayanların 22 (21- 30) yıldır ve D tipi kişilik ile yaş ilişkilidir ($p=0,005$).

Ölçeğin güvenirliliği, iç tutarlılık ve zamana göre değişmezlikle değerlendirilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ait Cronbach alfa değerleri negatif duygulanım için $\alpha=0,85$, sosyal içe dönüklük için $\alpha=0,76$ 'dır (Tablo 1). D Tipi Kişilik Ölçeği'nin 'düzeltmiş madde- toplam puan korelasyon katsayıları' incelendiğinde negatif duygulanıma ait korelasyon katsayılarının 0,44- 0,70, sosyal içe dönüklüğe ilişkin katsayıların 0,15- 0,65 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 1). Korelasyon katsayısı 0,30'un altında kalan bir madde (madde 3) olmuştur. Ölçeğin zamana göre değişmezliğini değerlendirmek için dört hafta ara ile yapılan test- tekrar test sonuçlarına göre I. ve II. ölçüm negatif duygulanım puanları ($\rho=0,75$) ($p<0,001$) ile I. ve II. ölçüm sosyal içe dönüklük puanları ($\rho=0,77$) arasında "yüksek" düzeyde anlamlı ilişki olduğu ($p<0,001$); I. ve II. ölçümler arasında puan ortancaları yönünden fark olmadığı görülmüştür (negatif duygulanım $p=0,675$, sosyal içe dönüklük $p=0,644$).

Bu araştırma, Türk toplumunda sağlıklı olduğu kabul edilen bireylerde D Tipi Kişilik Ölçeği'nin güvenirlilik ve geçerliliğini sınavan ilk çalışmadır. İki faktörlü D14 Ölçeği, Türk toplumunda geçerli, güvenilir ve 4 haftalık periyotta stabil bir ölçektir.

Tayvan³, Ukrayna⁴, Almanya¹², İsveç¹³, İngiltere¹⁴ gibi ülkelerde ölçeğin sağlıklı bireylerde geçerlilik ve güvenirliliği belirlenmiştir. Bu toplumlarda D tip kişilik yaygınlığı Tayvan'da %16 ($\alpha_{ND}=0,86$, $\alpha_{SiD}=0,79$),³ Almanya'da %19 ($\alpha_{ND}=0,88$, $\alpha_{SiD}=0,86$),¹ Ukrayna'da %22,4 ($\alpha_{ND}=0,86$, $\alpha_{SiD}=0,71$),⁴ Polonya'da %34,8'dir ($\alpha_{ND}=0,86$, $\alpha_{SiD}=0,84$).²

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda "negatif duygulanım" ve "sosyal içe dönüklük" alt faktörlerin özdeğerinin 1'den büyük olması, açıklanan varyansa yaptıkları katkı ve yamaç grafiği sonuçları (Şekil 1) ölçeğin orjinal forma benzer şekilde iki boyutlu olduğunu desteklemiştir.²¹ İki madde (3,14) dışında, ölçekteki faktör yük değerlerini "iyi"den "mükemmel"e doğru nitelemek olanaklıdır. Tüm maddelerin faktör yük değerleri kabul düzeyini karşılamıştır ($>0,32$).^{21,22} DFA'da modelin geçerliliğini doğrulamak üzere yapılan çalışmada χ^2/sd oranının 3,00 olması "yeterli uyum"u, RMSEA'nın 0,076, NFI'nın 0,94, NNFI'nın 0,95, CFI'nın 0,96, AGFI değerinin 0,88'den

büyük olması “kabul edilebilir uyum”u göstermektedir.²⁰ Elde edilen bulgular, AFA ile elde edilen yapısının bir model olarak doğrulandığını göstermektedir.

Tayvan³ ve Ukrayna⁴ toplumunda yapılan çalışmalarda ölçeğin sosyal içe dönüklük alt boyutunda iç tutarlılık özelliklerinin bazı maddelerin değiştirilmesiyle geliştirilebileceğine vurgu yapılmış, bu durumun kültürel farklılıktan kaynaklanabileceği ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada bu örneğe benzer şekilde sosyal içe dönüklük alt boyutuna ilişkin bir maddeye ait (madde 3) düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerinin kabul edilebilir sınırın en alt seviyesinde kaldığı²⁶ ve ilgili maddenin silinmesi durumunda Cronbach alfa katsayısının yükseldiği (0,76’dan 0,80’e) gözlenmiştir. Güvenirlilik bulgularının iyi olması ve ilgili maddenin alt sınırdan da olsa tutarlılık sınırları içinde kalmasından dolayı ölçeğin orijinal formu korunmuştur. Gelecek çalışmalarda ilgili maddenin “yabancılarla konuşmaktan çekinmem” şeklinde değiştirilmesi ölçeğin iç tutarlılığın artmasına yardımcı olabilir.

Tip D kişilik genel olarak negatif duygu durumuyla ilgili olduğundan, tip D kişilikle depresyon, kaygı ve düşmanca tutum arasındaki ilişkiler incelenmiştir.³ Ölçek ile ilgili geçerlilik sonuçları, önceki araştırmalarda negatif duygulanım ile kaygı, depresyon,²⁻⁴ düşmanca tutum³ ve sosyal içe dönüklük ile düşmanca tutum³ arasındaki pozitif korelasyonlarla uyumlu bulunmuştur. Aynı zamanda korelasyon sonuçları Weng et al. (2013) çalışmasına benzer şekilde tip D kişilikle düşmanca tutum, depresyon ve kaygı gibi olumsuz duygusal eğilimlerin birbiriyle örtüşen yönleri bulunduğunu göstermektedir.³ Polonya toplumunda yapılan çalışmada D₁₄- negatif duygulanım ve depresyon arasında açıklanan varyans %57 ve D₁₄- sosyal içe dönüklükle depresyon arasında açıklanan varyans %29 olarak belirtilmiştir.² Yapılan çalışmada D₁₄-negatif duygulanım ile depresyon arasında %24, D₁₄-sosyal içe dönüklükle depresyon arasında açıklanan varyans %11 ile sınırlı kalmıştır.

Ölçeğin geçerliliğine kanıt olmak üzere, cinsiyete göre D₁₄ özellikleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmasa da, literatüre benzer şekilde kadınlarda negatif duygulanım özellikleri daha yüksek ve erkekler duygularını açıklama konusunda daha çekimser kalmıştır.^{1,2} 30 yaş altında D tip kişilik özellikleri ileri yaşlara göre daha yaygındır.² Yapılan çalışmada D tip kişilik yaygınlığı, batı toplumlarından daha yüksekken,^{1,4,14} doğu ve batı arasında kalan Polonya’ya benzer niteliktedir.² Her ne kadar yapılan çalışma epidemiyolojik nitelikte bir çalışma olmasa da topluma ait D tip ölçek puan ortancası her iki alt boyut için de diğer araştırma bulgularına göre yüksek olup, negatif duygulanım özelliği için kesme noktasında olması dikkat çekicidir.³

Çalışmanın sınırlılıkları

Örneklem sayısı ölçek çalışması için yeterli olmasına karşın D tipi kişilik yaygınlığı sağlıklı kabul edilen daha büyük örneklem gruplarında da çalışılmalıdır. Ölçeğin test tekrar test sonuçları 4 haftadan daha uzun süreli aralıklarla test edilebilir.

Kaynaklar

1. Denollet J. DS₁₄: Standard assessment of negative affectivity, social inhibition, and type D personality. *Psychosom Med* 2005;67(1):89-97.
2. Oginska-Bulik N, Juczynski Z. Type D personality in Poland: Validity and application of the Polish DS₁₄. *Polish Psychol Bull* 2009;40(3):130-6.

3. Weng C, Denollet J, Lin C, et al. The validity of the type D construct and its assessment in Taiwan. *BMC Psychiatry* 2013;13(46):1-11.
4. Pedersen SS, Yagensky A, Smith ORF, Yagenska O, Shpak V, Denollet J. Preliminary evidence for the cross-cultural utility of the type D personality construct in the Ukraine. *Int J Behav Med* 2009;16(2):108-15.
5. Bagherian R, Ehsan HB. Psychometric properties of the persian version of type D personality scale (DS14). *Iran J Psychiatry Behav Sci* 2011;5(2):12-7.
6. Svansdottir E, Karlsson HD, Gudnason T, et al. Validity of Type D personality in Iceland: Association with disease severity and risk markers in cardiac patients. *J Behav Med* 2012;35(2):155-66.
7. Demirci S, Gürler S, Demirci K. Gerilim tipi başağrısı olan hastalarda D tipi kişilik: Klinik özellikler ve yaşam kalitesi ile ilişkiler. *Cukurova Med J (Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi)* 2016;41(3):521-7.
8. Yıldız A. Alkol Bağımlılığının Tip D Kişilik İle İlişkinin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Psikiyatri AD, Ankara; 2012.
9. Alcelik A, Yildirim O, Canan F, Eroglu M, Aktas G, Savli H. A preliminary psychometric evaluation of the type D personality construct in Turkish hemodialysis patients. *J Mood Disord* 2012;2(1):1.
10. Kim SR, Kim HK, Kang JH, Jeong S, HY K. Does type D personality affect symptom control and quality of life in asthma patients? *J Clin Nurs* 2014;24(5-6):739-48.
11. Kupper N, Denollet J. Type D personality is associated with social anxiety in the general population. *Int J Behav Med* 2014;21(3):496-505.
12. Grade G, Jordan J, Kümmel M, Stuwe C, Schubmann R, Schulze F. Evaluation of the German Type D Scale and prevalence of The type personality pattern in cardiological and psychosomatic patients and healthy subjects. *Psychother Psychosom Med Psychol* 2004;54(11):413-22.
13. Condén E, Leppert J, Ekselius L, Åslund C. Type D personality is a risk factor for psychosomatic symptoms and musculoskeletal pain among adolescents: A cross-sectional study of a large population-based cohort of Swedish adolescents. *BMC Pediatr* 2013;13(1):1-9.
14. Borkoles E, Polman R, Levy A. Type-D personality and body image in men: The role of exercise status. *Body Image* 2009;7(1):39-45.
15. Mols F, Denollet J. Type D personality in the general population: A systematic review of health status, mechanisms of disease, and work-related problems. *Health Qual Life Outcomes* 2010;8:1-10.
16. Hisli N. Beck Depresyon Envanterinin üniversite öğrencileri için geçerlilik ve güvenilirliği. *Türk Psikol Derg* 1989;7(23):3-13.
17. Büyüköztürk Ş. Araştırmaya Yönelik Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim Yönetimi* 1997;3(4):453-64.
18. Şahin N, Batıgün A, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatr Derg* 2002;13(2):125-35.
19. Şahin Kürşad M, Nartgün Z. Kayıp veri sorununun çözümünde kullanılan farklı yöntemlerin ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliği bağlamında karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Derg* 2015;6(2):254-67.
20. Dursun Y, Kocagöz E. Yapısal eşitlik modellemesi ve regresyon: Karşılaştırmalı bir analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Derg* 2010;35:1-17.
21. Can A. SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. 5. baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2017.
22. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları. 4. baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2016.
23. Alpar R. Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. 3. baskı. Ankara: Detay Yayıncılık; 2011:691-754.
24. Tabachnick B, Fidell L. Ayrıştırma Analizi. In: Tabachnick B, Fidell L, eds. Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı. 6. baskı. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık; 2015:385.
25. Nebioğlu M, Konuk N, Akbaba S, Eroğlu Y. The investigation of validity and reliability of the Turkish version of the brief self-control scale. *Klin Psikofarmakol Bülteni* 2012;22(4):340-50.
26. Clarck L, Watson D. Constructing validity:Basic issues in objective scale development. *Psychol Assess* 1995;7(3):309-19.